

УДК 338.242.4.025.2:338.439

М. І. Ібатулін,
д. е. н., професор,
Національний університет біоресурсів і природокористування
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8765-6261>
О. В. Гривківська,
д. е. н., професор,
Національний університет харчових технологій
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4160-5914>
Н. І. Свиноус,
доктор філософії в галузі менеджменту, асистент,
Білоцерківський національний аграрний університет
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3640-0519>

DOI: 10.32702/2306-6792.2023.3-4.89

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ МОНІТОРИНГУ ПРОДОВОЛЬЧОГО РИНКУ В КОНТЕКСТІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРОДОВОЛЬЧОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАСЕЛЕННЯ КРАЇНИ

M. Ibatulin,
Doctor of Economic Sciences, Professor, National University of Bioresources and Nature Management
O. Hryvkivska,
Doctor of Economic Sciences, Professor, National University of Food Technologies
N. Svinous,
Doctor of Philosophy in the field of management, Assistant, Belotserk National Agrarian University

FORMATION OF THE FOOD MARKET MONITORING SYSTEM IN THE CONTEXT OF STATE REGULATION OF THE COUNTRY'S POPULATION FOOD PROVISION

Підвищення рівня економічної безпеки держави, її складової продовольчої безпеки, не можливо забезпечити без ефективного розвитку продовольчого ринку та значного посилення ролі інструментів державного регулювання у досягненні його збалансованого розвитку. В умовах посилення глобалізаційних процесів та прийнятих зобов'язань, насамперед, щодо обмеження прямої підтримки сільського господарства, вітчизняний агропродовольчий ринок на сьогодні перебуває під впливом негативних чинників нестабільності. Із урахуванням вищезазначеного, посилення ролі інструментів державного регулювання розвитку продовольчого ринку стає важливою умовою забезпечення його збалансованості у продовольчому забезпеченні країни та формуванні експортної пропозиції агропродовольства із високим значенням доданої вартості.

Вважаємо, що з метою забезпечення дієвості інструментів державного регулювання необхідно їх перегляд здійснювати систематично, оскільки середовище функціонування продовольчого ринку характеризується мінливістю та невизначеністю. Систематичність проявляється у використанні певної групи даних на заключній стадії циклу управління та на першій стадії наступного циклу з метою внесення коригувань як в дії, управлінців (інтенсивність регулювання, рівень підтримки і захисту внутрішнього ринку, складові інструментів впливу), так і в моделі залежностей, які використовуються для розробки прогнозу наслідків прийнятих суб'єктом регулювання рішень.

Метою моніторингу є визначення доступності виробничих ресурсів у агропродовольчій сфері, розрахунків потреби в додатковому залученні ресурсів та проведення порівняльної ефективності їх залучення від вітчизняних та іноземних постачальників. Досягнення зазначеної мети здійснюється через вирішення низки взаємопов'язаних завдань: здійснення порівняльного виробничо-господарського та фінансово-економічного аналізу вітчизняних виробників та іноземних постачальників; аналіз динаміки основних показників розвитку продовольчого ринку України, основних імпортерів агропродовольчої продукції в нашу країну; аналіз актуальних і потенційних конкурентних переваг національних виробників та іноземних постачальників.

Створення системи моніторингу ринку агропродовольства на державному рівні як складової інфраструктури аграрного ринку сприятиме досягненню вищого рівня інформованості всіх суб'єктів ринку та підвищенню прибутковості виробників за рахунок виявлення нових ринків збуту, трансформації їх виробничої стратегії з урахуванням вимог ринку і виступає основним елементом забезпечення сталого розвитку агропродовольчої сфери, а також сприяння адаптації українських операторів до умов глобалізації. Очевидно, що запровадження моніторингу продовольчого ринку є невід'ємною складовою економічних ринкових відносин серед його суб'єктів, тобто сільському господарстві, харчовій промисловості, оптовій та роздрібній торгівлі, які на сьогодні працюють в умовах обмеженої інформації щодо поточних та прогнозних цін, що не дає реально оцінити кон'юнктуру ринку та обмежує їх можливості в гнучкій адаптації господарської діяльності.

Increasing the level of economic security of the state, a component of its food security, cannot be ensured without effective development of the food market and significant strengthening of the role of state regulation tools in achieving its balanced development. In the conditions of the strengthening of globalization processes and the accepted obligations, first of all, regarding the limitation of direct support for agriculture, the domestic agro-food market is currently under the influence of negative factors of instability. Taking into account the above, the strengthening of the role of the instruments of state regulation of the development of the food market becomes an important condition for ensuring its balance in the food supply of the country and the formation of an export offer of agro-food with a high added value.

We believe that in order to ensure the effectiveness of state regulatory instruments, it is necessary to review them systematically, since the environment of the food market is characterized by variability and uncertainty. Systematicity is manifested in the use of a certain group of data at the final stage of the management cycle and at the first stage of the next cycle in order to make adjustments both in the actions of managers (intensity of regulation, level of support and protection of the internal market, components of influence tools), and in the model of dependencies, which are used to develop a forecast of the consequences of decisions taken by the subject of regulation.

The purpose of monitoring is to determine the availability of production resources in the agro-food sector, to calculate the need for additional resources and to compare the effectiveness of their involvement from domestic and foreign suppliers. Achieving the specified goal is carried out by solving a number of interrelated tasks: carrying out a comparative production-economic and financial-economic analysis of domestic manufacturers and foreign suppliers; analysis of the dynamics of the main indicators of the development of the food market of Ukraine, the main importers of agro-food products to our country; analysis of actual and potential competitive advantages of national manufacturers and foreign suppliers.

The creation of a system for monitoring the agri-food market at the state level as a component of the agrarian market infrastructure will contribute to the achievement of a higher level of awareness of all market subjects and increase the profitability of producers due to the identification of new sales markets, the transformation of their production strategy taking into account market requirements and acts as the main element of ensuring the sustainable development of the agri-food industry sphere, as well as facilitating the adaptation of Ukrainian operators to the conditions of globalization. It is obvious that the introduction of monitoring of the food market is an integral component of economic market relations among its subjects, i.e. agriculture, food industry, wholesale and retail trade, which currently work in conditions of limited information on current and forecast prices, which does not give realistically assess the market situation and limits their opportunities in flexible adaptation of economic activity.

Ключові слова: моніторинг, продовольчий ринок, продовольче забезпечення, ціна, попит, пропозиція.

Key words: monitoring, food market, food supply, price, demand, supply.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Підвищення рівня економічної безпеки держави, її складової продовольчої безпеки, не можливо забезпечити без ефективного розвитку продовольчого ринку та значного посилення ролі інструментів державного регулювання

у досягненні його збалансованого розвитку. В умовах посилення глобалізаційних процесів та прийнятих зобов'язань, насамперед, щодо обмеження прямої підтримки сільського господарства, вітчизняний агропродовольчий ринок на сьогодні перебуває під впливом негативних

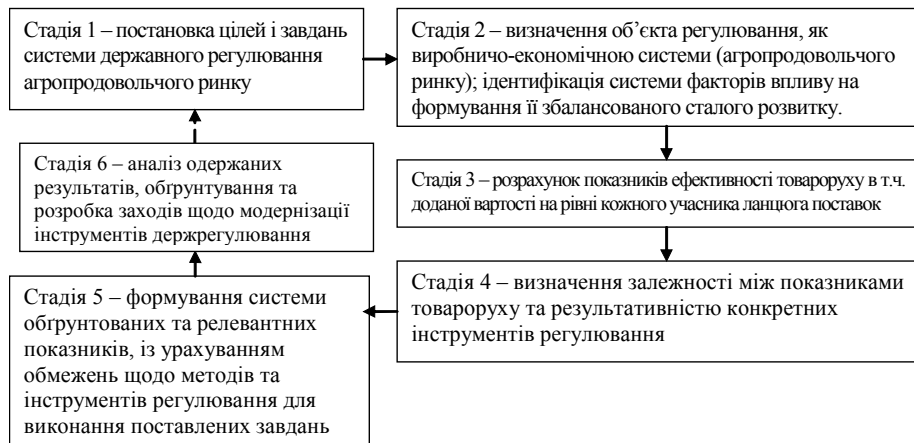

Рис. 1. Алгоритм удосконалення інструментів державного регулювання продовольчого ринку

Джерело: розроблено автором.

чинників нестабільності. Із урахуванням вищезазначеного, посилення ролі інструментів державного регулювання розвитку продовольчого ринку стає важливою умовою забезпечення його збалансованості у продовольчому забезпеченні країни та формуванні експортної пропозиції агропродовольства із високим значенням доданої вартості.

У нинішніх умовах розвиток продовольчого сектору економіки, дії держави в області регулювання продовольчого ринку мають точкову спрямованість та не спрямовані на вирішення фундаментальних проблем, що робить їх не дієвими. Водночас, сучасна модель функціонування продовольчого ринку у більшості країн демонструє провідну роль держави та державного регулювання у забезпеченні стабільного розвитку аграрної сфери, і як наслідок, у забезпеченні конкурентної стійкості агропродовольства, як на внутрішньому, так й зовнішньому ринках. Саме тому в умовах посилення глобалізації господарських зв'язків та інтеграції України в світову економіку для національного агропромислового комплексу особливої актуальності набуває створення дієвої системи державного регулювання, одним із складових елементів якої повинна стати система моніторингу продовольчого ринку та нарощення доданої вартості у агропродовольчих ланцюгах поставок.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питання розвитку агропродовольчого ринку широко досліджені науковцями. Зокрема, ґрунтовними є праці В.Г. Андрійчука, О.Д. Гудзинського, Ю.І. Данька, В.Є. Данкевича, Н.М. Даценко, С.М. Кваші, І.Г. Кириленка, О.В. Кривончака, Ю.О. Лупенка, Ю.П. Мака-

ренко, П.М. Макаренка, В.Я. Месель-Веселяка, В.С. Ніценка, П.Т. Саблука, Л.В. Страшинської, О.В. Ульяновченка, Д.В. Шияна та ін. Науковці розглядають в своїх дослідженнях різні аспекти розвитку продовольчого ринку. Проте, поза їх увагою лишилася проблема функціонування системи моніторингу продовольчого ринку, як основи для прийняття виважених рішення на всіх щаблях державного управління.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

На основі узагальнення практичного досвіду функціонування системи моніторингу продовольчого ринку запропонувати практичного рекомендації щодо його запровадження в Україні з метою прийняття ефективних рішень на всіх щаблях державного управління.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Процес державного регулювання товароруку сільськогосподарської продукції та продовольства, а відповідно контролю за процесом формування доданої вартості вважаємо за доцільне розділити на ряд взаємозв'язаних стадій [1]. При цьому специфічні особливості суб'єкта, об'єкта і процесу управління призводять до того, що класична комбінація етапів управління в рамках концепції PDCA (планування-виконання-перевірка-коригування) реалізується в даному випадку в формі циклічного процесу, що включає шість стадій (рис. 1).

Наведений алгоритм, наведений на рис. 1, передбачає на першій стадії визначення стратегічних цілей та завдань як в загальному для агропродовольчої системи, так й окремих продуктових ланцюгів; на другій стадії — формалізація опису стану об'єкта регулювання за допомогою системи економічних показників.

Розрахунок показників на третій стадії дозволяє перейти до виявлення визначення залежності між показниками товароруку агропродовольства та результативністю конкретних інструментів регулювання, в якості яких виступають заходи державної підтримки виробництва і зовнішньоторговельного протекціонізму. Очевидно, що встановлення цих залежностей дозволяє сформувати систему релевантних показників, із урахуванням обмежень щодо методів та інструментів регулювання для виконання поставлених завдань, які здійснюються на п'ятій стадії алгоритму, а також оцінити результати на основі яких доцільно здійснити комплекс коригувальних дій щодо модернізації інструментів державного регулювання продовольчого сектору економіки.

Вважаємо, що з метою забезпечення дієвості інструментів державного регулювання необхідно їх перегляд здійснювати систематично, оскільки середовище функціонування продовольчого ринку характеризується мінливістю та невизначеністю. Систематичність проявляється у використанні певної групи даних на заключній стадії циклу управління та на першій стадії наступного циклу з метою внесення коригувань як в дії, управлінців (інтенсивність регулювання, рівень підтримки і захисту внутрішнього ринку, складові інструментів впливу), так і в моделі залежностей, які використовуються для розробки прогнозу наслідків прийнятих суб'єктом регулювання рішень.

У свою чергу, процес регулювання, як і будь-який процес управління станом об'єкта, на певному етапі вимагає для свого здійснення значного обсягу інформації про стан об'єкта регулювання, характеристику зовнішнього і внутрішнього середовища [2]. Ця інформація може бути отримана суб'єктом регулювання в процесі моніторингу зовнішнього і внутрішнього середовища функціонування продовольчого ланцюга, а також особливостей формування товарної пропозиції, споживчого попиту та цінових коливань. Однією із основних цілей моніторингу функціонування вітчизняного продовольчого сектору економіки є отримання системи показників, які сприяють обґрунтуванню пріоритетів протекціоністської політики в коротко-, середньо- та довгостроковій перспективі, а також досягненню задоволенню економічних інтересів усіх його стейкхолдерів.

Метою моніторингу є визначення доступності виробничих ресурсів у агропродовольчій сфері, розрахунок потреби в додатковому залученні ресурсів та проведення порівняльної ефективності їх залучення від вітчизняних та

іноземних постачальників. Досягнення зазначеної мети здійснюється через вирішення низки взаємопов'язаних завдань: здійснення порівняльного виробничо-господарського та фінансово-економічного аналізу вітчизняних виробників та іноземних постачальників; аналіз динаміки основних показників розвитку продовольчого ринку України, основних імпортерів агропродовольчої продукції в нашу країну; аналіз актуальних і потенційних конкурентних переваг національних виробників та іноземних постачальників.

На проектній стадії доцільно визначити систему факторів та показників, які будуть використовуватися у процесі моніторингу, а також принципи обґрунтування системи інструментів державного регулювання досліджуваного сектору економіки [3]. У якості основних методів обґрунтування інструментів регулювання агропродовольчих ланцюгів слід використовувати наступні:

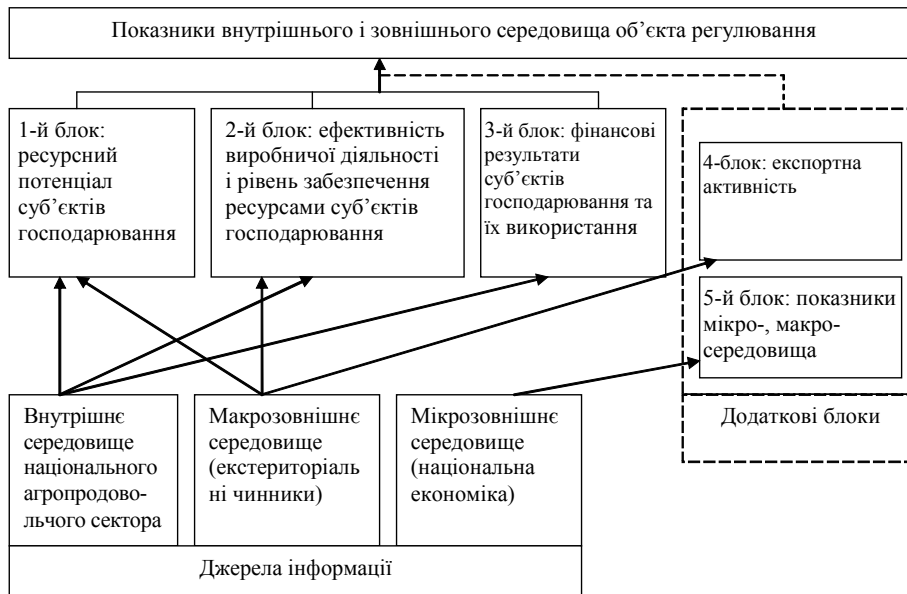
системний аналіз, який передбачає розробку загальних принципів і методів дослідження складних об'єктів, в даному випадку — національного, регіонального та окремих суб'єктів господарювання в агропродовольчому секторі з урахуванням впливу зовнішнього середовища;

балансовий метод — один із найбільш поширених в економічних дослідженнях, використання якого при розробці протекціоністської політики дозволяє провести розрахунки балансів агропродовольчої продукції та виробничих ресурсів. Такі розрахунки дозволяють виявити дефіцитні і щодо надлишкової ресурси, виробити пропозиції щодо збалансованості ресурсів і стійкості процесів розвитку;

метод моделювання передбачає формалізацію взаємозв'язків ознак і властивостей досліджуваної системи в рамках деякої моделі, а, отже, дослідження особливостей функціонування продовольчого ринку вимагає побудову моделей продовольчого забезпечення країни, окремих регіонів, а також моделей економічної політики аграрного протекціонізму;

монографічний метод включає вивчення типових об'єктів, що становлять загальну сукупність, та дозволяє систематизувати їх характерні ознаки. В рамках даного дослідження даний метод застосовується при вивченні діяльності конкурентів національних виробників і наступному поділі їх на ключові групи;

метод маркетингових досліджень передбачає систематичний збір, обробку та аналіз даних з використанням специфічних способів маркетингового аналізу;

Рис. 2. Структура масиву показників моніторингу внутрішнього і зовнішнього середовища функціонування продовольчого сектору економіки

Джерело: розроблено автором.

аналіз внутрішнього і зовнішнього середовища підприємства є одним із найбільш складних і трудомістких етапів процесу формування і розвитку протекціоністської політики. З метою його проведення в якості основного прийому нами розглядається PEST-аналіз, інформаційну базу якого складають власні дослідження суб'єктів регулювання — державних організацій і органів, а також дані прогнозів, які публікуються спеціалізованими консалтинговими фірмами, такими, як агентство "Украгроконсалт", "Агропро" та інші [4].

Особливу увагу при здійсненні PEST-аналізу в умовах сучасній вітчизняній дійсності слід приділити змінам в аграрній політиці держави, посилення або ослаблення підтримки окремих галузей, тенденціям світового ринку та змін в аграрній політиці основних країн-постачальників агропродовольчої продукції на український ринок та аналізу наслідків вступу України в СОТ. Зокрема, необхідно врахувати наступні тенденції: посилення інтеграційних процесів та глобалізаційних кліматичних змін, запровадження принципів сталого розвитку на основі розвитку біоекономіки та концепції замкнутого циклу економіки, перехід до економіки знань, де знання та технології є важливими ресурсами, посилення волатильності цін на агропродовольство та ін.

В якості вимог до базової системи факторів і показників, які визначають потребу національного продовольчого сектору економіки в запровадженні системи моніторингу доцільно виділити наступні: обмеженість набору показ-

ників; відносна простота розрахунків; доступність даних для розрахунків; однозначна інтерпретація результатів; забезпечення максимальної інформативності; можливість практичного використання значень показників статистичної обробки; мінімальна тривалість лагів надходження і обробки даних.

Виходячи з цих вимог, нами обґрунтовано показники моніторингу внутрішнього і зовнішнього середовища функціонування продовольчого сектору економіки, урахування яких при розробці заходів щодо модернізації інструментів державного регулювання є обов'язковою умовою (рис. 2).

Основні блоки представлені системи моніторингу складових внутрішнього та зовнішнього середовища повинен включати такі показники: 1) ресурсного потенціалу, 2) ефективності виробничої діяльності та рівня забезпечення виробничими ресурсами; 3) фінансових результатів та їх використання економічними суб'єктами (національного аграрного сектору, іноземних постачальників в розрізі національної належності). Крім того, доцільно включити показники макрозовнішнього середовища, які включають індикатори активності іноземних виробників, проте, вони є досить інформативним для їх урахування в процесі формування економічної політики країни, а, отже, доцільно їх виділити в додатковому (четвертому) блоці показників. Показники мікроезовнішнього середовища (5-й блок), які впливають на формування протекціоністської політики, можна віднести до непрямих показників, вони

Рис. 3. Фактори, які впливають на формування кон'юнктури продовольчого ринку

Джерело: узагальнено автором.

доповнюють показники внутрішнього середовища продовольчого сектору економіки, і дозволяє в певній мірі прогнозувати динаміку їх зміни.

До першого блоку включено показники, які характеризують ресурсний потенціал суб'єктів господарювання на внутрішньому ринку, зокрема це індикатори рівня забезпечення національного продовольчого сектору основними виробничими ресурсами. Так, доцільно забезпечити моніторинг землезабезпеченості, рівня забезпечення трудовими ресурсами, основними фондами, інтенсивності заміни основних фондів, рівня інноваційності виробництва, екологічності та безпечності виробництва та ін.

До другого блоку доцільно віднести найбільш важливі показники, які характеризують ефективність виробничо-господарської діяльності суб'єктів господарювання: фондівіддача, фондо- і матеріаломісткість, норма прибутку, продуктивність праці, рівень рентабельності (в умовах наявного рівня захисту та підтримки і без такої).

Третій блок формують показники оцінки фінансових результатів та їх використання суб'єктами господарювання (національних та іноземних виробників агропродовольчої продукції, галузей продовольчого сектору): частка прибуткових (збиткових) національних

учасників ринку в їх загальній кількості, величина прибутку на одиницю затрат, норма прибутку.

Четвертий (допоміжний) блок формують показники, які прямо або опосередковано характеризують зовнішньоекономічну активність іноземних постачальників: обсяги імпортних поставок на внутрішній ринок та їх динаміка, кількість постачальників, динаміка числа заявок на використання квот на імпорту агропродовольчої продукції, число торгових конфліктів, тощо.

П'ятий (допоміжний) блок формують показники виробництва і динаміки цін на пальне, електроенергію та інші елементи оборотних активів сільського господарства, які поставляються промисловістю; показники національного промислового виробництва і рівня цін на елементи основних засобів, які використовуються в сільському господарстві; показники наявності, структури і динаміки трудових ресурсів (власних і залучених з-за кордону) в національній економіці.

Очевидно, що важливими напрямом моніторингу повинно стати дослідження кон'юнктури ринку агропродовольства, зорієнтованого на визначення особливостей формування попиту та пропозиції, а також ступеня їх збалансованості, рівня та співвідношення цін. В узагаль-

неному вигляді фактори, які формують кон'юнктуру продовольчого ринку, можна представити у вигляді двоступеневої ієрархії (рис. 3).

У складі агропродовольчого ринку можна виділити два первинних складових: ринок агропродовольства, тобто сільськогосподарської сировини, і ринок продовольчої продукції із високим рівнем переробки [5]. Очевидно, що одним із способів адаптації учасників ринку до висококонкурентних ринкових умов є інтеграція як сільськогосподарських товаровиробників між собою (горизонтальна), так і з підприємствами харчової промисловості (вертикальна), що є важливим фактором зміни конкурентного середовища. Така ситуація доводить необхідність проведення аналізу конкурентного середовища продовольчого ринку, по ланцюгу створення вартості — від ринку сільськогосподарської сировини і до ринку продовольчих товарів із високим ступенем переробки.

Визначити величину пропозиції на відповідному товарному ринку можна на основі складених балансів ввезення-вивезення продукції на внутрішній ринок, регіональний та зовнішні ринки [6]. Вивчення попиту на будь-якому ринку, в т.ч. агропродовольчому можна провести на основі урахування показників кількості кінцевих споживачів, величини і структури розподілу їх доходів, статево-вікової структури населення, рівня задоволення потреб у певному виді продукту, середнього розміру та частоти покупки, тощо. Здійснення оцінки та прогнозу сукупного обсягу споживання конкретного продукту харчування доцільно провести із урахуванням рекомендованих науково обґрунтованих норм харчування, рекомендацій щодо розрахунку прожиткового мінімуму, сформованих тенденцій споживання та динаміки стану платоспроможного попиту населення. Водночас, величина споживання продуктів харчування, яка фактично склалася, визначається за допомогою вибіркового обстеження бюджетів домогосподарств. Очевидно, що співставлення прогнозованого, рекомендованого та фактичного рівня споживання продовольства дозволяють виявити зміни в структурі споживання, в рівні доходів і витрат споживачів.

Одним з найбільш важливих показників оцінки конкурентного середовища є ємність ринку та величина ринкового попиту, які дозволяють визначити ви ринкові частки національних та іноземних постачальників. При визначенні ємності ринку сільськогосподарської сировини доцільно орієнтуватися на показни-

ки, отримані на основі даних про обсяги реалізації, що пов'язано, перш за все, з відносно низькою товарністю сільськогосподарського виробництва внаслідок значного внутрішньогосподарського споживання продукції [7]. Щодо потенційної ємності продовольчого ринку, то її пропонується обґрунтовувати за кожним видом продовольства з урахуванням рекомендованих норм споживання, а також порівнювати із досягнутими рівнями споживання, що дозволить визначити розриви у споживанні [8]. Збільшення величини розривів у споживанні основних видів продовольства повинні стати індикаторами державного регулювання та розробки заходів підтримки населення із низькими сукупними доходами щодо придбання соціально значимих видів продуктів харчування

В якості інформаційної бази системи показників моніторингу внутрішнього і зовнішнього середовища об'єкта регулювання ланцюгів вартості агропродовольства пропонується розглядати офіційні дані державної статистики в сфері сільського господарства України і Євростат та ФАОстат, які дозволяють систематично і з високим ступенем оперативності відстежувати зміни у внутрішньому і зовнішньому середовищі. Вважаємо, що здійснення моніторингу продовольчого ринку в рамках запропонованого підходу допоможе підвищити ефективність системи регулювання формування та функціонування ринку агропродовольства, своєчасно забезпечивши її необхідною інформацією із урахуванням зміни зовнішнього і внутрішнього середовища, а також тенденцій розвитку соціально-економічних процесів для прийняття обґрунтованих управлінських рішень на національному рівні.

ВИСНОВКИ

Створення системи моніторингу ринку агропродовольства на державному рівні як складової інфраструктури аграрного ринку сприятиме досягненню вищого рівня інформованості всіх суб'єктів ринку та підвищенню прибутковості виробників за рахунок виявлення нових ринків збуту, трансформації їх виробничої стратегії з урахуванням вимог ринку і виступає основним елементом забезпечення сталого розвитку агропродовольчої сфери, а також сприяння адаптації українських операторів до умов глобалізації. Очевидно, що запровадження моніторингу продовольчого ринку є невід'ємною складовою економічних ринкових відносин серед його суб'єктів, тобто сільсько-

му господарстві, харчовій промисловості, оптовій та роздрібній торгівлі, які на сьогодні працюють в умовах обмеженої інформації щодо поточних та прогнозних цін, що не дає реально оцінити кон'юнктуру ринку та обмежує їх можливості в гнучкій адаптації господарської діяльності.

Література:

1. Тарнавська О. Б. Державне регулювання сільського господарства України в контексті інтеграції в СОТ. Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". 2018. № 20 (2). С. 60—64.

2. Шпортюк Н. Л. Державне регулювання та підтримка сільського господарства. Ефективність державного управління. 2019. Вип. 1. С. 112—122.

3. Саламін О. С. Тенденції розвитку сільського господарства та його державне регулювання. Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького. Серія: Економічні науки. 2018. Т. 20, № 91. С. 14—18.

4. Самсонова, В. В. Методичні засади формування механізму управління конкурентоспроможністю інформаційно-консультаційних послуг. *Наук. вісн. Національного аграр. ун-ту.* 2016. № 140. С. 161—165.

5. Бондаренко Р. І. Сутність категорії "агропродовольчий ринок", його роль та місце в структурі АПК. *Економіка та управління АПК.* 2015. № 2. С. 55—61.

6. Стасіневич С. А. Біржовий товарний ринок України: динаміка, структура, сучасні проблеми. *Формування ринкових відносин в Україні.* 2013. № 3. С. 32—35.

7. Шпичак О. М. Боднар., О. В. Проблеми ємності внутрішнього споживчого ринку сільськогосподарської продукції та продовольства в Україні в контексті купівельної спроможності населення. *Економіка АПК.* 2013. № 6. С. 5—13.

8. Шпичак О. М., Лупенко Ю. О., Жук В. М. Ємність внутрішнього споживчого ринку сільськогосподарської продукції та продовольства: монографія; за ред. О.М. Шпичака. К.: ННЦ ІАЕ, 2013. 186 с.

References:

1. Tarnavs'ka, O.B. (2018), "State regulation of agriculture of Ukraine in the context of integration in WTO", *Mizhnarodnyj naukovyj zhurnal "Internauka"*, vol. 20 (2), pp. 60—64.

2. Shportiuk, N.L. (2019), "State regulation and support for agricultural agriculture", *Efektivnist' derzhavnoho upravlinnia*, vol. 1, pp. 112—122.

3. Salamin, O.S. (2018), "Trends in agricultural development and its state regulation", *Naukovyj visnyk L'vivs'koho natsional'noho universytetu veterynarnoi medytsyny ta biotekhnolohij imeni S.Z. Gzhyts'koho. Seriia: Ekonomichni nauky*, vol. 20, no. 91, pp. 14—18.

4. Samsonova, V.V. (2016), "Methodological principles of formation of a mechanism for managing the competitiveness of information and consulting services", *Nauk. visn. Natsional'noho ahrar. un-tu*, vol. 140. С. 161—165.

5. Bondarenko, R.I. (2015), "The essence of the "agricultural market" category, its role and place in the structure of the agricultural industry", *Ekonomika ta upravlinnia APK*, vol. 2, pp. 55—61.

6. Stasinevych, S.A. (2013), "Exchange commodity market of Ukraine: dynamics, structure, modern problems", *Formuvannia rynkovykh vidnosyn v Ukraini*, vol. 3, pp. 32—35.

7. Shpychak, O.M. and Bodnar. O.V. (2013), "Problems of the capacity of the domestic consumer market of agricultural products and food in Ukraine in the context of the purchasing power of the population", *Ekonomika APK*, vol. 6, pp. 5—13.

8. Shpychak, O.M. Lupenko, Yu.O. and Zhuk, V.M. (2013), *Yemnist' vnutrishn'oho spozhyvchoho rynku sil's'kohospodars'koi produktsii ta prodovol'stva* [Capacity of the domestic consumer market of agricultural products and food], NNTs IAE, Kyiv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 09.02.2023 р.

www.economy.nauka.com.ua

Електронне фахове видання

Ефективна ЕКОНОМІКА

Виходить 12 разів на рік

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України з ЕКОНОМІЧНИХ НАУК (Категорія «Б»)

Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292

e-mail: economy_2008@ukr.net

тел.: (044) 223-26-28

(044) 458-10-73